

Het
**Brabants
Mozaïek**
voorbij...

Het Brabants mozaïek voorbij, samen aan het werk

Oproep van de Manifestpartners aan de Brabantse politiek 2023

Voorwoord

De uitdagingen waarvoor de provincie Noord-Brabant gesteld staat zijn groot, complex en urgent en hangen vaak samen. Welke strategische keuzes maakt de Brabantse politiek als het gaat om grote economische ontwikkelingen in relatie tot het herstel en behoud van natuur,

Gelukkig kent

Brabant een unieke

en lange traditie

in samenwerken

een vitale arbeidsmarkt of een aantrekkelijke leefomgeving? Hoe zorgen we dat de ontwikkeling van stad en land elkaar versterken op het vlak van woningen, energie en voorzieningen? Hoe ontwikkelen we onze voedselstrategie, wapenen we ons tegen

klimaatverandering en versterken we water- en bodemkwaliteit? Hoe werken we aan een veerkrachtig ecosysteem en biodiversiteit? Het is een grote verantwoordelijkheid voor het nieuwe provinciale bestuur om doorbraken te creëren. De urgentie om knopen door te hakken en een lange termijn perspectief te realiseren is groot.

Voor de kwaliteit van de oplossing, het draagvlak en de uitvoering is het essentieel samen te werken. Gelukkig kent Brabant hierin een unieke en lange traditie. Provincie en Manifestpartners werken intensief samen aan opgaven in de leefomgeving. Bij de voorgaande Provinciale Statenverkiezingen hebben de Manifestpartners steeds een manifest aangeboden. Tijden

veranderen en wij zien dat er nieuwe vormen van partnerschap nodig zijn. Daarom richten we ons rond deze verkiezingen op het samen doorleven van inhoudelijke vraagstukken en het vormgeven van samenwerking, wat uitmondt in een oproep aan de nieuwe Provinciale Staten.

In de afgelopen periode hebben we als Manifestpartners verschillende bijeenkomsten met externe deskundigen georganiseerd. Het gesprek over de 'balans van maatschappij, economie en ecologie, water & bodem sturend en de verbinding tussen stedelijk en landelijk gebied stonden daarbij centraal. Met deze oproep willen we als Manifestpartners benoemen wat nodig is voor een doorbraak op deze thema's, welke goede voorbeelden er al zijn en wat daarin de gemene deler is. We hopen dat u bij het besturen van de provincie gebruik maakt van onze oproep. Net als van het aanbod om mee te denken over hoe deze verder te concretiseren in een bestuursakkoord. De Manifestpartners vertegenwoordigen belangen in de volle breedte rondom de fysieke leefomgeving en hebben de kracht om tot uitvoering te komen. De opgaven vragen om het verder versterken van onze samenwerking in de komende bestuursperiode. Wij zien daar naar uit.

Maurits van Bouwdijk Bastiaanse

Voorzitter Manifestpartners¹

Waar liggen de kansen?

De Manifestpartners zijn een unieke samenwerking tussen Brabantse partners. Samen werken wij aan het landschap van de toekomst: met een perspectiefvolle landbouw, robuuste natuur, een groene en gezonde leefomgeving tot in het hart van de dorpen en steden, topcultuur en -erfgoed, duurzaam toerisme en een vitale economie. We gaan met elkaar "het Brabants mozaïek voorbij", met nieuwe verbeeldingskracht werken we aan het landschap van de toekomst. Om zo antwoord te geven op de grote maatschappelijke opgaven in Brabant.

De provincie speelt een cruciale rol door het fundament te leggen met heldere doelen en spelregels. De Manifestpartners spelen een belangrijke rol in het gebied en hebben gebiedskennis. Zo hebben we samen bijvoorbeeld grote successen bereikt met het (Ondernemend) Natuurnetwerk Brabant, beekherstel en de Brabantse Biodiversiteitsmonitor. Maar we zijn er nog niet. We zien ook stagnatie in gebiedsprocessen en missen soms tempo in het licht van urgente opgaven. Samen met de Brabantse politiek organiseerden de Manifestpartners bijeenkomsten om kansen voor de toekomst te verkennen.

Toekomstverkenningen

Kunnen economie en ecologie elkaar versterken? Hoe maken we water en bodem sturend? Wat betekent dat voor de stad en het landelijk gebied? Hoe realiseren we de natuuropgave? Welke kansen en dilemma's komen we dan tegen? Het verkennen van de toekomst stond centraal tijdens twee bijeenkomsten van de Manifestpartners in november 2022. De bijeenkomsten vonden plaats onder inspirerende leiding van Ivka Orbon (directeur | Brabant Advies).

Guus van Laarhoven (duurzaamheidsmanager | Friesland Campina) vertelde hoe Friesland Campina betekenis geeft aan duurzaamheid. Patrick Kenis (Hoogleraar Public Governance | Universiteit van Tilburg) nam de aanwezigen mee in verschillende perspectieven van sturing op complexe opgaven. In de tweede bijeenkomst besprak Ruud Bartholomeus (Chief Science Officer | KWR) de uitdagingen rondom de zoetwatervoorziening en Martha Bakker (Hoogleraar Landgebruiksplanning | WUR) sprak over een toekomstperspectief voor het landelijk gebied.

De bijeenkomsten zijn georganiseerd als voorbereiding op samenwerking in de nieuwe bestuursperiode voor de Provinciale Staten. Met de aanwezigen zijn de kansen en dilemma's besproken en ontstond enthousiasme om nieuwe wegen in te slaan.

Vanuit de jarenlange samenwerking en de toekomstverkenningen zien de Manifestpartners kansen voor verbetering en versnelling. Het is veelbelovend om de instrumenten van het Brabants Programma Landelijk Gebied, verstedelijking, Omgevingswet en de gebiedsgerichte aanpak in samenhang te brengen. De focus van onze oproep ligt op governance, uitvoeringskracht en grond.

Governance

De Manifestpartners vinden het belangrijk dat het gesprek over de toekomst van Brabant op strategisch niveau wordt gevoerd en van onderaf is georganiseerd. Met een veelheid aan taken en opgaven is het verleidelijk om het gesprek langs verschillende parallelle sporen te organiseren. Dit vergroot de kans op suboptimale oplossingen en zorgt voor onnodige bestuurlijke drukte.

Oproep:

- Verbind de opgaven voor verstedelijking en het landelijk gebied expliciet en benader ze in samenhang. Op dit moment ervaren partners dit als twee parallelle sporen waardoor een integrale strategie voor de toekomst van Brabant uitblijft. Dit terwijl een deel van de opgaven van de stad (zoals energie, woningbouw en economie) mogelijk landt in het landelijk gebied, ondanks de noodzaak van zuinig ruimtegebruik. Het landelijk gebied benut weer de voorzieningen en afzetmogelijkheden van de stad. Werk daarom aan een partnerschap tussen stad en land, aan gemeenschappelijkheid om de opgaven op te pakken. Leg de nadruk op kennis en ontwikkelkracht.
- Verken met een onafhankelijke partij de organisatie van adviesraden en overlegtafels in Brabant. Onderzoek daarbij de wenselijkheid van een Brabant Beraad. Een krachtige tafel waarin partners gezamenlijk integrale plannen maken en afspraken maken over samenhangende realisatie van de plannen. Kijk, om de uitvoeringskracht te versterken, daarbij ook kritisch naar domeinspecifieke

overlegstructuren waarvan de meerwaarde beperkt is.

- Zorg voor eenduidige aansturing van de verschillende Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)-gebieden. En vergeet daarnaast ook niet de grote opgaven buiten die gebieden. Kies de schaal voor samenwerkingsvormen die past bij het probleem en de oplossing. In het land worden verschillende vernieuwende organisatievormen ontwikkeld die als inspiratie kunnen dienen, zoals Het Markemodel.
- Wees als provincie zelfbewust en proactief in de richting van het gebied én richting Rijk en Europa.

Uitvoeringskracht

De Manifestpartners nemen verantwoordelijkheid in de concrete uitvoering buiten, met maatwerk per gebied en het inschakelen van de achterban; vanuit het maatschappelijk, economisch en ecologisch perspectief (mét perspectief voor ondernemers). Kracht van uitvoering is fundamenteel om doelen te realiseren.

Oproep:

- De provincie stelt heldere realistische doelen en spelregels voor de ontwikkelingen van Brabant en maakt in samenwerking concreet aan welke maatschappelijke vraag partners een bijdrage kunnen leveren. Ga voor een accommoderende bestuursstijl; schep helderheid, gunstige voorwaarden, duidelijke grenzen en procedures waarbinnen de uitvoering gerealiseerd wordt. Bied gebiedspartners en ondernemers de ruimte en de middelen (instrumenten en financiën) om

doelen in samenhang en tijdig te realiseren. Doe dat flexibel, beweeg mee met de kansen die partners signaleren.

- Maak gebruik van de gebiedskennis en expertise die de verschillende (lokale) partners en ondernemers hebben. Geef ruimte aan ondernemerszin, passend bij de ambities van/ in het gebied.
- Behandel de Rijks-, provinciale en gebiedsopgaven integraal. Leg alle opgaven rondom verstedelijking, landbouw, natuur, klimaat, energie en water op tafel bij de uitvoering. Formuleer hierbij heldere doelen.
- Samenwerken met diverse organisaties vraagt om bereidheid van iedere afzonderlijke organisatie om de eigen werkwijzen deels los te laten en te werken aan gezamenlijke werkwijzen. Dit vraagt om afspraken op Brabantse schaal, zodat de uitvoerende medewerkers hun tijd en energie kunnen besteden aan waar ze voor aan de lat staan. Geef uitvoerende medewerkers in gezamenlijkheid handelingsruimte en vertrouwen om, bijvoorbeeld bij kavelruilprojecten, tot oplossingen te komen.

Sturen op grond

De beschikbaarheid van grond is een essentieel onderdeel in de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. "Brabant zou minimaal twee keer zo groot moeten zijn om aan alle wensen en verlangens te kunnen voldoen." Dat stelde commissaris van de Koning Ina Adema tijdens de nieuwjaarsreceptie van de provincie. Ruimtelijke opgaven concurreren om dezelfde schaarse ruimte. Het realiseren van deze opgaven is daarmee een complex verdelingsvraagstuk waarbij grond en opgaven met elkaar ingebracht moeten worden vanuit een samenhangende strategie.

Oproep:

- Ontwikkel een gezamenlijk beeld en uitwerking per gebied, van de gronden die nodig zijn voor alle grote opgaven.
- Gebruik grond als motor; maak grond beschikbaar voor de veranderingen die nodig zijn om doelen te realiseren met duurzame bedrijfsmodellen en ga het gesprek met de eigenaar aan.
- Voorkom concurrentie tussen overheden en partners door afstemming te laten plaatsvinden. Bijvoorbeeld door het Groen Ontwikkelfonds Brabant en de Werkeenheid door te ontwikkelen aan de hand van meerdere doelen en passend bij de nieuwe vormen van samenwerking.

Samenwerken aan brede welvaart

De provincie zet zich in om brede welvaart te realiseren. Bij brede welvaart gaat het niet alleen om het vergroten van de (materiële) waarde, maar ook om het welzijn van mensen. Dat betekent dat er naast economische doelen, ook

Samen met de provincie leveren de Manifestpartners een belangrijke bijdrage.

sociale en ecologische doelen worden nagestreefd, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, onderwijs, milieu, werk-privé balans², biodiversiteit en dierenwelzijn. Meer specifiek kan het dan ook gaan over toezicht en handhaving in het buitengebied en herbestemming van

lege gebouwen. Samen met de provincie leveren de Manifestpartners een belangrijke bijdrage. De voorbeelden hieronder geven al een glimp van de nieuwe vorm van samenwerken die wij willen nastreven.

- **Grondwater convenant en commissie Droogte:** dertien Brabantse (water)partijen hebben afgesproken intensiever samen te werken om de grondwatervoorraad in Brabant te verbeteren. Het doel van deze samenwerking is meer water vast te houden en minder grondwater te gebruiken.³ Op basis van het onafhankelijke advies van de

commissie Droogte 'Zonder water, geen later' over de aanpak van droogte in Brabant en de verdere doorwerking van het advies.⁴

- **Brabants Bodem en het Van Gogh Nationaal Park:** deelnemende partijen ontwikkelen een nieuw perspectief voor agrarisch ondernemers die bijdragen aan de kwaliteit van natuur en landschap. Met projecten zoals de Brabantse Biodiversiteitsmonitor voor melkveehouders en het Versailles van het Noorden.⁵
- **Zundert Floereert:** als collectief samen met de overheid, dorpsraden, ondernemers, ZLTO en natuurorganisaties in de regio het gebied mooier, beter en vitaler maken.⁶

Kenmerkend voor deze goede voorbeelden zijn de volgende elementen:

- Alle partijen zitten aan tafel, de urgentie wordt gedeeld en iedereen heeft baat bij een oplossing. Partijen falen of slagen met zijn allen. Er is gezamenlijk commitment.
- Heldere spelregels, doelen, kaders en 'stip op de horizon'.
- Er is ruimte voor inbreng van onderaf en ondernemerszin. Iedere partij heeft een concrete klus en een doelstelling.

De formatie voorbij

De oproep van de Manifestpartners aan de Brabantse politiek is vooral gericht op de wijze waarop gezamenlijk aan opgaven gewerkt wordt. Dit lichten de Manifestpartners graag toe aan de informateur en de Provinciale Staten.

Samen op zoek
naar nieuwe vormen
van samenwerking
en sturing.

Om antwoorden te vinden gaan de Manifestpartners graag samen met u op zoek naar nieuwe vormen van samenwerking en sturing. Daarbij baseren we ons op coöperatie, betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Het sluit aan op het Brabantse

DNA om met informele lijnen en vanuit inhoud tot oplossingen te komen. Net als bij het grondwaterconvenant werken wij samen met u snel na de verkiezingen nieuwe deelconvenanten uit op de opgaven: landbouwtransitie, klimaatadaptatie, natuur- en landschapsontwikkeling en duurzame energietransitie. Dat doen we integraal in het traject rondom het ruimtelijk voorstel (BPLG, verstedelijking, energie). Het moet daarbij mogelijk zijn om vooruitlopend op het overzicht van alle gezamenlijke opgaven, op individuele opgaven al vast meters te maken. Als Manifestpartners hebben wij elkaar nodig om tot relevante acties en resultaten te komen. **Samen aan het werk.**

Het
**Brabants
Mozaiek**
voorbij...

BPG Vereniging landelijk Brabant, Zuidelijke land- en tuinbouworganisatie (ZLTO), Stichting Brabantse Milieufederatie, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting het Noordbrabants Landschap, Waterschappen Aa en Maas, de Dommel, Brabantse Delta en Rivierenland, Collectieven Agrarisch Natuurbeheer, Dierenbescherming.